

PROFIL

1-2 '95

SÚČASNÉHO VÝTVARNÉHO UMENIA
CONTEMPORARY ART MAGAZINE

KYBERNETICKÝ PRIESTORA

PRE TELO, INTELEKT A DUŠU

UMENIE A VIRTUÁLNA REALITA

ARS ELECTRONICA

LA BIENNALE DI VENEZIA 1895 - 1995

ROZHOVOR S JOZEFOM JANKOVIČOM

TRHLINA V PRIESTORE

FRAGMENTY Z OKRAJA

GALERIE RUDOLFINUM V KONCEPCII PETRA NEDOMU

ZATOULANÝ PES

ROZHOVOR S CHARLOTTOU KOTÍKOVOU,

KURÁTORKOU VÝSTAVY LOUISE BOURGEOIS

WHITNEY BIENÁLE

SKICA O JUVENILIÁCH RUDOLFA FILU

PROFI

1-2 '95

SÚČASNÉHO VÝTVARNÉHO UMENIA
CONTEMPORARY ART MAGAZINE

ĽUBA LACINOVÁ

KÝBERNETICKÝ PRIESTOR

2 PRE TELO, INTELEKT A DUŠU

STEPHAN BERG

KEĎ SA OBRAZY UČILI LIETAŤ

88 /ROZHовор S ADOU KRNÁČOVOU-GUTLEBER/

10 UMENIE A VIRTUÁLNA REALITA

NEBOL TO MÔJ OSOBNÝ VÝBER

92 /ROZHовор S ANDOU ROTTENBERGOVOU/

MARTIN ŠPERKA

ISEA'95 MONTREAL

94 VÝSTAVA JE UDĚLANÁ PRO BERLÍN

/ROZHовор S JIŘÍM ŠVESTKOM/

20 ARS ELECTRONICA

100 STANOVISKO RIADITEĽA SNG,
JURAJA ŽÁRYHO

MÁRIA HLAVAJOVÁ

JURAJ MOJŽIŠ

32 NENÁPADNE DO DEJÍN

103 FRAGMENTY Z OKRAJA

JANA GERŽOVÁ

GALERIE RUDOLFINUM

44 NÁRODNÉ PAVILÓNY

113 V KONCEPČII PETRA NEDOMU

54 APERTO 95?

MILOŠ VOJTEČHOVSKÝ

56 ANKETA BIENÁLE BENÁTKY

ZATOULANÝ PES

118 SÍDLO PAMÄTE
ROZHовор S CHARLOTTOU KOTÍKOVOU,
KURÁTORKOU VÝSTAVY LOUISE BOURGEOIS

75 BIENÁLE JE IBA JEDNA Z MNOHÝCH
MINULÝCH A BUDÚCICH VÝSTAV
/ROZHовор S J. JANKOVIČOM/

123 JUDITH E. STEIN
DALŠÍCH 15 MINÚT UMENIA.
REPORTÁŽ O WHITNEY BIENÁLE 1995

DER RISS IM RAUM - TRHLINA V PRIESTORE

JURAJ MOJŽIŠ

83 PAVEL LIŠKA
KONFRONTACE UMĚleckých pozic

SKICA O JUVENÍLIÁCH RUDOLFA FILU
Z PRIPRAVOVANEJ MONOGRAFIE
VO VYDAVATEĽSTVE SLOVART

86 PŘÁTELSKÁ, KRITICKÁ I PROBLEMATICKÁ...
/ROZHовор S MATTHIASOM FLÜGGERM/

139

PROFI súčasného výtvarného umenia • 1-2 /1995 • Ročník V. • Vydáva Občianske združenie Kruh súčasného umenia Profil • **Séfredaktor - Editor-in Chief** Jana Geržová • **Zástupca Séfredaktora - Editor-In-Chief Deputy** Michal Murin • **Grafická úprava a DTP** Peter Sentelík • **Jazyková úprava** Ingrid Hrubančíková • **Redakčný kruh - Advisory Board** - Ján Bakos, Ladislav Černý, Daniel Fischer, Egon Gál, Jozef Kelemen, Juraj Mojžiš, Petr Nedoma, Jiří Olič, Karol Pichler, Katarína Rusnáková, Peter Sýkora, Štefan Slachta • Adresa redakcie: PROFIL, Partizánska 21, 813 51 Bratislavava Tel: 00427/75313 624 • Fax: 00427/75333 154 • Lito: REPRO SOVA s.r.o., Bratislava • Tlač Express Print s.r.o. • Rozšírzuje Radomír Sakáloš s.r.o. - služby pre vydavateľov tlače, Vajnoršká 136, 830 00 Bratislava (predplatiteľ). Podávanie novinových zásielok povolené Riaditeľstvom poštovej prepravy Bratislava pošta 12, pod číslom 142/93. • Objednávky a reklamácie distribúcie vybavuje redakcia • Vychádza 4 čísla ročne • Cena výtlačku Sk 96,- • Predplatné na rok Sk 192,- • Registračné číslo: Ministerstvo kultúry SR 25/90 • IČO 178 535 • Bankové spojenie: SŠS Bratislava mesto č.ú. 595 649-019/0900 • Nevyžiadane rukopisy a fotografie redakcia nevracia. • Číslo bolo imprimované 11. 12. 1995

• MIČ: 49494

Kybernetický priestor

pre telo, intelekt a dušu

Luba Lacinová

CYBER

a rovná predpona uvádzajúca nové fascinujúce smery. Čarovná predpona širiaca sa svetovou kultúrnou scénou. Cyberspace. Cyberart. Cyberlove. Cybersex. Otvárajú nám okná do ďalších dimenzií. Otvárajú nám okná do ďalších dimenzií? Navštívila som v Mnichove pár podujatí, ktoré mali niekde v názve alebo v programe slovíčko CYBER. Boli trocha iné, ako som predpokladala.

bol trojdňovým festivalom cyberartu.

Odohrávala sa v mnichovskej Muffathalle - bývalej parogenerátorovej stanici miestnych secesných kúpeľov, v starých priestoroch voňajúcich technoromantikou v štýle Kamila Lhotáka. Serious Chiller Lounge mal s Lhotákom spoločné citové nadšenie pre techniku súčasnosti. Továrensko-funkcionalistický priestor haly včerajška sa stal na tri dni priestorom zajtraška - cyber - space. Ale reminiscencie na minulosť v ňom boli.

Hydroelektrická harfa Američana

Barryho Schwartza bola azda trojmetrová hrubá kovová konštrukcia, ktorá skutočne ladiala s dobou Kamila Lhotáka už svojimi kedysi krásnymi a fascinujúcimi veľkými keramickými izolátormi. Súčasťou jej „hry“ bol prúd vody z archaického kohútika, vysokonapäťové elektrické výboje - bolo v tom veľa pripomienok ba až citácií funkcionálizmu. Milá na tom bola ľudská prístupnosť - nijaká hi-tech pre zasvätených intelektuálov, poctivé remeslo pochopiteľné každému maturantom, ktorý na hodinách fyziky nebol príliš ignorantský.

Chopping Cart Barney Haynesa z Kalifornie predstavoval obyčajný nákupný vozík, aký poznáme z amerických supermarketov aj slovenských samoobslúh (aha, v čom si sa im vyrovnáme), ale ležala v ňom obrazovka televízora (nie celý, naozaj len tá obrovská elektrónka, ktorej čelo trčí z našich domácich čarovných skriniek) a bola napojená na nejaký nazajstný hi-tech zázračný prístroj. Priloženým diaľkovým ovládaním sa dali voliť „programy“, na ktorých „bežal“ napríklad pažérák a pohybom vozíka sa v ňom divák mohol šmykať hore-dole. Ešte zaujímavejší ako tátó vizuálna hra boli diváci, ktorí ju hrali. Ked' som vošla do ha-

ly, chodil s vozíkom neustále dookola v pravidelnom kruhu mladík so širokým strnulým úsmievom. Dosť dlho som ho považovala za súčasť autorskej inštalácie. Alebo mladá dáma, v jednej ruke cigareta, v druhej vozík, hypnotizovaný pohľad, sústredenie, okolie pre ňu neexistovalo.

Súčasťou podujatia bola diskusia s odborníkmi. Dr. Doro Franck, lingvistka z Amsterdamskej univerzity, bola medzi nimi jedinou ženou. Jej príspevok sa týkal postavenia človeka v spoločnosti veku počítačových sietí a virtuálnej reality. Vidí v nej šancu zvýšiť našu autonómiu. Musíme prestať hľadať výšiu moc, ktorá bude zodpovedná za budúci vývoj, ktorá označí a zakáže to, čo je nebezpečné. Čo tu je, je tu a my sa slobodne môžeme pripojiť alebo odpojiť. Očakáva príchod žien do kybernetického priestoru. Počítače boli sprvu tvrdé, hrubé, potrebovali fyzickú silu a mužský prístup. Dnes sú mäkké a viac ženské, umožňujú zábavu - nastáva čas pre ženy.

Ossi Urch - afroúčes, lenonky, známy z plagátov ako Philip Morris Minister for Tomorrow. Internet je podľa neho skutočným novým priestorom, má svoje dimenzie, odohráva sa v ňom život. Vízia hodná funkcie ministra pre zajtražška.

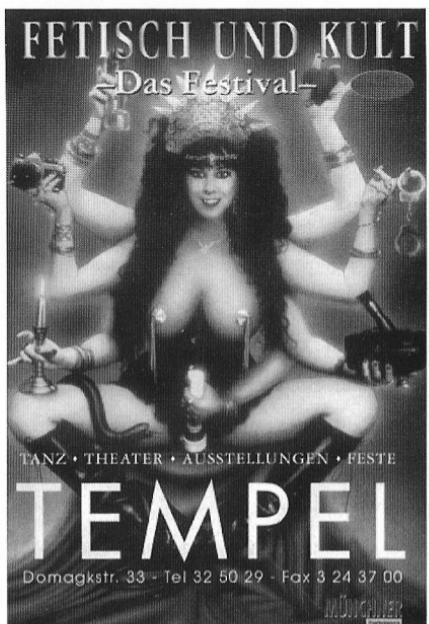
Hlas z publiku zaprotestoval proti predstave globálnej siete obopletajúcej celý svet. Internet nie je všade taký rozšírený ako na Západe. V Indii alebo v Afrike sa nepresadil a možno sa nikdy nepresadí, mnohí ľudia tam nemajú ani telefón.

Barry Schwartz predstavu sveta bez internetu nepociťuje ako nočnú moru. Niekoľko rokov žil v Maďarsku a tam tiež kopal ľudí nemala telefón. Dalo to nový rozmer vzťahom

medzi ľuďmi: človek musel vedieť viac o dráhach, po ktorých sa pohybujú jeho priateľia.

Na pozadí besedy na asi dvadsiatich televíznych obrazovkách bežal japonský cyberspace film: bol hraný a čiernobiely, nebol vôbec pretechnizovaný a mal atmosféru trochu z talianskeho neorealizmu. Bol o premene. A zapadal do radu za Gregora Samsu a Poissonu. Gregor Samsa sa jedného dňa prebudil a zistil, že sa premenil na obludný hmyz, pretože sa akýmsi metafyzickým spôsobom previnil proti zvyku, proti spoločnosti, proti rodine, možno proti samému sebe. Muž v Poissons (mimochodom, tiež čiernobiely) sa menil postupne. Za svoju sexualitu, neprijateľnú pre okolie, platil záhadnou chorobou, ktorá menila postupne jeho telo na hničúci a roztekanjúci sa nádor. Ale on už šíril svoju premenu ďalej. Obyčajným dotykom. Čím sa previnil drobný Japonec, ľažko povedať. On sa iba stretol s technikou. Poranil sa holiacim strojčekom. A rovnako ako Muž v Poissons začal zhubne bujniť. Ale jeho nádor už nie je zo živej hmoty, jeho nádor je pospletaný z drôtov, kúskov plechu a mechanických súčiastok. Jeho penis je veľkou, neustále sa krútiacou vrtačkou. A jeho choroba je tiež nákažlivá. Ľudia sa jeho dotykom nemenia na roboty, ale to, čo z nich vzniká, je neprehľadná a nezmyselná zmes drôtov a plechov.

Toto je v mnohých cyberspace artefaktoch. Nijaká dokonalá počítačovo animovaná hi-tech, ale surová neopracovaná mechanika v štýle, ktorý apeloval na estetické cítenie funkcionalistov.

FETIŠ A KULT

bol mesiac trvajúci festival na okraji mesta, v „chráme“ bývalej garáže bývalých kasární. Architektonická kulisa podobná tej v Muffathale. Vnútri bola výstava, permansy, prednášky a pártu. CYBER v chápaní organizátorov patrí k fetišu aj ku kultu. Rozhodne by som s podobnou interpretáciou nepolemizovala. Už len vzťah niektorých ľudí k ich počítanu...

Cyber, fetiš a kult sa navzájom prelínajú napríklad v diele švajčiarskeho umelca H. R. Gigera, známeho autora Votrelcov. V jeho obrazoch a objektoch sa prelíná minulosť a budúcnosť. Futuristická estetika sci-fi s temnou estetikou satanistického kultu. V sere bývalej ar mádnej garáže boli ako doma.

PENNY ARCADE ČIŽE SUSANA VENTURA

prišla so svojou skupinou erotických tanecníkov z New Yorku. Jej predstavenie sa volá BITCH! DIKE! FAGHAG! WHORE! Štyri výkričníky v názve sú dôležité. Predstavenie je pl-

né výkričníkov. Štyri slová v názve sú obscéne. Predstavenie obscéne nie je. Je ľudské. „Najpoliticejším aktom je akt lásky. Milujte niekoho a dovoľte niekomu, aby miloval vás. To jediné môže zmeniť tvár tohto sveta“.

Láska. V tom slove je obsiahnutý aj fyzičký akt. Ale označiť Penny Arcade za hippie (a teda v polovici deväťdesiatych rokov za anachronizmus) tak, ako to urobil recenzent berlínskeho Der Tages Spiegel, by nebolo primearané. Jej láska má viac rozmerov než tá detí kvetín. Ono sá toho od šesťdesiatych rokov aj dosť stalo. Najmä v USA. A o tom a o mnohosti rozmerov lásky rozpráva Penny Arcade. Rozpráva v prvej osobe a je jedno, či jej monológy sú skutočne autobiografické. Tak ako sú porozprávané, mohli sa stať mnohým iným ženám, a je dokonca veľmi nepravdepodobné, že by sa nestali vôbec nikomu.

Hrá dispečerku v manhattanском bordel. Rozpráva o detstve v rodine talianskych príslušníkov - v prostredí, kde ženy a dcéry sú na domáce práce a na to, aby „držali hubu“.

Rozpráva o dospeievaní dievčaťa, ktoré v štrnástduchoch odišlo z domu a ktorého sa ujal homosexuálny muž. Zhrnie celú história homoseksuálnych hnutí v USA poprepletanú historiou hnutí za slobodu prejavu. Tí, čo sú odlišní a od ktorých sa žiada, aby sa podľa možnosti tvátili, že tu nie sú, sú dobrými pokusnými králikmi na testovanie slobody prejavu. Nakoniec zväzne.

„Potom začali moji priatelia zomierať. Jeden za druhým. Už skoro tristo. Niektorých ľudí to znepokojuje: Ako môžeť tvrdiť, že si mala tristo priateľov? Od šestnástduchom v diadelnej branži. Mám štyridsať štyri. To už pári ľudí poznáte.“

Hra sa dostáva do úplne inej polohy.

AIDS. Ignorancia spoločnosti k stájisícom mŕtvycom, pretože sa nehodia do usporiadaneho „mainstreamu.“

„Ked' v sedemdesiatych rokoch ochorelo vo Filadelfii štyridsať ľudí na legionársku chorobu, prezident vystúpil v televízii, aby vysvetlil národu, čo sa deje. Vláda okamžite dala milióny na lekársky výskum. Nám nikto nevysvetľoval, čo sa deje. Hovorilo sa o akejsi rakovine homosexuálov. Hovorilo sa o treste od Boha...“

Stále sa vracia k nebezpečiu, ktorému sa vystavujeme, keď obmedzujeme slobodu prejavu. Varuje pred kultom politickej korektnosti. Tá podľa nej priviedla v r. 1933 Hitlera k moci v Nemecku.

V poslednej scénke z obrovskej video-obrazovky anonymná tvár muža - polodetail úst a špičky nosa - obhajuje potrebu cenzúry. Na pódiu robí pred obrazovkou Penny Arcade šcriptíz. Nemá dokonalú postavu. Má normálne ľudské telo. Obnažuje ho podobne ako predtým ľudskú dušu. Politická korektnosť, nenávisť k menšinám, rasizmus, homofobia, antisemitizmus, zomkýnanie sa menšíň, getoizácia podobných, vylučovanie len trochu iných z našej uzavretej skupiny - tomu všetkému slúži nás dnešný jazyk. Politický jazyk stavaný tak, aby uľahčoval rozdeľovanie ľudí. Vždy niekto vyhrá a niekto prehra a niekto sa dostane mimo... musíme sa z toho dostať von, musíme nájsť nový jazyk, musíme sa zase jeden o druhého zaújimať, musíme sa znova naučiť dohovoriť.

Penny Arcade napokon nehovorí nič iné, než čo tvrdia stovky súčasných psychológov živiacich sa mediáciou a facilitáciou. Ale prednesené nahou štyridsaťštyričnou ženou stojacou v strede prázdnego javiska to má akosi väčšiu silu. Posledná veta toho posledného

monológu bola: „Stavím sa, že ste už dávno zabudli, že na sebe nemáte šaty“. Mala pravdu.

JARON LANIER

Prišiel úplne na záver festivalu, aby predniesol prednášku o virtuálnej realite. Priznám sa rovno, že ma dávno nič tak nepotešilo ako jeho chápanie kybernetického diaenia.

Jaron Lanier má...no, dosť kilogramov, ryšavý afroúčes, nosí džínsy a mikinu, má veľmi príjemný hlas a závidenie hodne jasný a pochopiteľný štýl rozprávania, keď hovorí o vážnych a zložitých veciach.

„Komunikácia medzi ľuďmi je veľkolepou záhadou. Nedokážeme ju nikdy úplne pochopiť a dopúšťame sa veľkej chyby, keď ju redukujeme na prenos informácií. Informáciu možno vyjadriť strojom. Ľudia redukovaní na informácie sú nahraditeľní strojmi, ale ľudia, ktorí medzi sebou komunikujú, nie. Informácia je odcudzenou formou skúsenosti, je prázdna, neobsahuje Zmysel. Ale možno ju vyjadriť počítačom. Svet počítačov dáva modernému človeku šancu vytvoriť perfektne čistý svet, ktorý neobsahuje smrť - možno preto tak fascinuje mnohých mužov. Je neuveriteľné, akých hlupákov dokážu zo seba robiť niektorí muži, len aby umožnili mašinám vyzerat múdro.“

Jaron Lanier je svetovo uznávaným odborníkom v oblasti počítačov. Autor pojmu virtuálna realita. Umelcov nadchýnajú jeho dátové rukavice. Vedľajším produkтом podobných experimentov je cybersex. Pre Jarona Laniera produkтом neželaným.

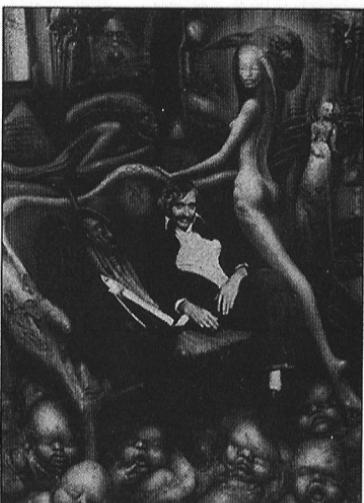
„Najprv vás všetkých musím uabezpečiť, že milujem sex. Ale čo je sex? Je to komunikácia alebo stimulácia? Ide nám o dráždenie urči-

>FETISCH UND KULT< >AUSSTELLUNG<

Die Ausstellung ist während der gesamten Festivaldauer vom 22.5. bis 25.6. in der Tempelgalerie zu besichtigen. Öffnungszeiten täglich von 18.00 bis 21.00 Uhr, bzw. bei Theatervorstellungen bis 23.00 Uhr und bis 4.00 Uhr bei allen angekündigten Spätvorstellungen.

XANAX SEX MACHINES

Cybersex lebt. "Sexmachines sind", laut Skin Two Magazine London, "die interessanteste Erscheinung des momentanen Virtual-Reality-Wahns." Das die Ausstellung "Preaching to the perverted", Institute of Contemporary Arts, London, begleitende Seminar behandelte die Thematiken: "Sind fetischistische Praktiken politisch radikal, was genau ist Perversion und wer legt die Definitionen fest?". Entscheiden Sie sich am 24. und 25. Juni bei den Vorträgen zum Cyberspace-Weekend und stellen Ihre Fragen an unsere Experten. Skin Two jedenfalls meint: "Our Coverstar is the most beautiful sexmachine we have ever seen!" Wir freuen uns erstmals in Deutschland die Gesamtausstellung von XANAX präsentieren zu können.

Claudia Böhm, Der süße Terror der Liebe

TEMPEL-INSZENIERUNG:
IM BETT MIT BARBIE

BARBIES

Barbies neue
Wohnung steht im
Tempel. Eingerichtet ganz so

wie sie es liebt. Nehmen Sie teil an ihrem Leben, schauen Sie der realen Barbie beim Wohnen zu. Den Barbie-Kult zelebrieren übrigens Models zusammen mit dem Tempel. Und natürlich sind all diese Barbies während der Festival-Veranstaltung gern gesehene Gäste...

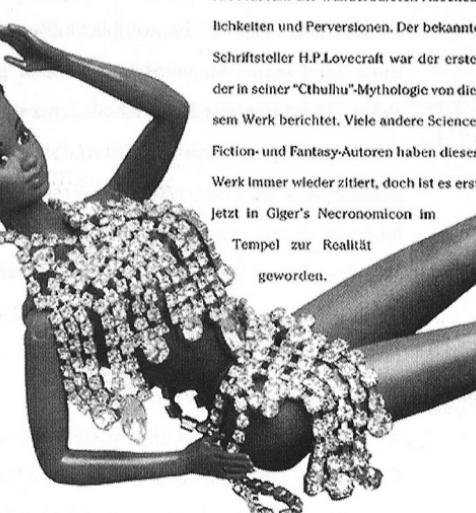
Wir zeigen außerdem TATTOOS von Gary Winter, England, München, TITIPRINTS von Annie Sprinkle, den Film MIT BARBIE u.v.m.

H.R. GIGER BIOMECHANOIDEN EROTOMECHANICS

Schweiz Das Necronomicon ist eines der geheimnisvollsten Zauberbücher, das nur in wenigen, unvollständig erhaltenen Exemplaren an unzugänglichen Orten aufbewahrt wird und in falschen Händen verheerende Folgen haben kann. Es wurde vom legendären verrückten Abdul Alhazred niedergeschrieben. Es soll von Dingen und Ereignissen berichten, die sich in grauer Vorzeit ereigneten, und Abbildungen enthalten von umheimlichen Lebewesen, die in der Tiefe der Erde und der Meere lauern, um eines Tages die Menschheit zu vernichten und um schließlich die Weltherrschaft anzutreten. Necronomicon bedeutet frei übersetzt die Arten oder Masken des Todes, eine Art Museum der wunderbarsten Abschrecklichkeiten und PERVERSIONEN. Der bekannte Schriftsteller H.P. Lovecraft war der erste, der in seiner "Cthulhu"-Mythologie von diesem Werk berichtet. Viele andere Science-Fiction- und Fantasy-Autoren haben dieses Werk immer wieder zitiert, doch ist es erst jetzt in Giger's Necronomicon im

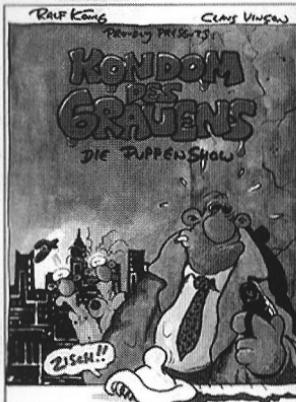
Tempel zur Realität geworden.

>FETISCH UND KULT< >PERFORMANCES<

ZUM ERSTEN MAL IN EUROPA!

Dedektiv-Story à la Phillip Marlowe: der etwas heruntergekommene, schwule und die wahre Liebe suchende Inspektor Mackeroni muß einen

obskuren Fall aufklären. Im Hotel Quicki werden den Männern die Schwänze abgeschnitten und Mackeroni vermutet zunächst den Aufstand der Nutten: sind die vielleicht verrückt geworden?

Mackeroni findet eine heiße Spur und der Wahnsinn beginnt...

PENNY ARCADE

MISTÜCK, LESBE, TUNTENMUTTER, HURE

Here's what they're saying:

...Hot and hysterically funny... BITCH! DYKE! FAGHAG! WHORE! scores some brilliant points against the censorship movement in this country... *(Susan Shapiro, NEW YORK POST)*... Don't be misled by the screaming, obscene title: Penny Arcade's BITCH! DYKE! FAGHAG! WHORE! is the most warmblooded, genuine piece of performance art you're likely to see... *(Martin Moran, CALGARY HERALD)*... Performance Art's best known secret... word of mouth, not publicity or reviews, has continually brought audiences... BITCH! DYKE! FAGHAG! WHORE! was the most amazing and evocative performance... *(Martin Moran, CALGARY HERALD)*... The writing is brilliant and there are real people here—where do they come from?... *(Fran Lebowitz, THE VILLAGE VOICE)*... An unerringly keen reader of audience sensibilities... *(John Bell, THEATRE WEEK)*; ...She (Penny Arcade) is a passionate and likeable polemicist for sexual freedom of expression... *(Stephen Holden, THE NEW YORK TIMES)*... Best of the synthesis, a social critique that is both piercing and fearless... *(Ois Stuart, Q)*

DIE FORM

12 gute Gründe, sich die aufsehenerregende Show nicht entgehen zu lassen:

- schlicht umwerfender Sound
- DIE FORM ist Philippe Fichot
- in Frankreich als Halbgott verehrter Elektro- niker der ersten Stunde
- musikalisch bewegen sich DIE FORM vom tanzbaren Synthpop über minimalistischen Industrial Sound bis hin zu orgasmo-bombastischen Klanggemälden
- kaum mehr zu überbietende Konsequenz
- Irgendwo zwischen Sex und Tod
- welche anderen Themen könnten seit Entstehen der Menschheit mehr Wirkung und Intensität besitzen, als die Erotik, die Menschen vom Tier unterschied
- Besessenheit wurde DER FORM so manches mal unterstellt
- Wir sind tatsächlich besessen. Besessen von dem Gedanken, neue Gefühle zu erschaffen und alte wiederentdecken."
- "Wir kämpfen gegen starre Richtlinien, gegen Diskriminierung und für das Recht, anders zu sein."
- "Auf der Bühne, wie auch im richtigen Leben, ist die sadistische Person der Sklave der Masochisten."

(aus NEW LIVE SOUND MAGAZIN)

tých nervových dráh alebo o metafyzický zážitok ultimativnej komunikácie medzi dvoma ľuďmi, ktorý ani slovne nedokážem opísať? Na mojich prednáškach sa diváci veľmi často pytajú na cybersex. Nenávidím tieto otázky a ich autorov obvykle nejako zosmiešním. Napríklad jeden sa ma pýtal, či by sa vo virtuálnej realite mohol milovať s Marilyn Monroe. Ako môže niekomu vôbec napadnúť zredukovať ľudskú bytosť na súbor bodov a elektrických impulzov! Čo mňa na virtuálnej realite zaujíma, je skúmanie doteraz nevyužitých možností človeka. Jedna kolegyňa vo Washingtone, Seattli si vytvorila telo s ôsmimi nohami - niečo ako krab. A naučila sa tých osem nôh ovládať! To ukazuje, že nie sme viazaní na telo so štyrmi končatinami tak pevne, ako sme si myslí!"

Jaron Lanier je vedec. Pracuje na University of California v Berkeley. Je súčasné umelec. Berkeley a vôbec oblasť sanfranciskejho zálivu je umelecky a myšlienkovu plodná oblasť. Veľa zbytočných slov sa stratilo na tému, na čo treba viac fantázie, či na vedu, alebo

na umenie. Dnes obe splývajú - napríklad vo virtuálnej realite. Veľký projekt, na ktorom sa Lanier teraz podieľa, je počítačová simulácia chirurgickej operácie pomocou on-line snímania operovaných orgánov. Aplikácie: konzultácie odborníkov v reálnom čase nad otvoreným pacientom na vzdialenosť tisícov kilometrov. Trenažéry pre začínajúcich lekárov podobné trenažérom pilotov. Je to veda alebo umenie?

„Veda je pre mňa procesom neustáleho úctivého obdivu voči ultimativnej záhade sveta okolo nás. Jej technologická definícia ju veľmi obmedzuje. Uväznuje ľudstvo v náboženskom mýte, že veda je pravda. Ale veda je otvorená - to, čo si dnes myslíme, že vieme, zajtra vôbec nemusí platiť.“

Vedec v postmodernom svete virtuálnych možností by mal byť tak trochu umelec a tak trochu diela.

„Svet detstva je svetom snov. Skúsenosti deťí sú veľmi menlivé, prelievajú sa každým okamihom, každý deň je iný. A potom je svet mimo sna, fyzický svet, v ktorom sa dieťa cíti trápne, ale sú tam všetky potrebné zdroje: sú tam rodičia, jedlo, hračky. Dieťa sa tam musí zo svojho sveta snov vracať. A roky mu trvá voľba medzi oboma svetmi. Túto dilemu môže vyriešiť virtuálna realita - tá ponúka obe strany rovnice. Virtuálna realita tu otvára nový spôsob komunikácie. Môžeme si vymyslieť ľubovoľný obraz sna: teraz sa všetci zmeníme na krištáľovo prieħľadné bytostí a odletíme na Jupiter. Vyjadriť to prostredníctvom jazyka mi zabralo sotva minútu. Skutočne to urobiť, na to treba bilióny dolárov investovaných do výskumu a roky práce. Teoreticky je to možné, prakticky by sa to asi aj tak nepodarilo. Ale virtuálna realita dáva potenciálne možnosť „zhmotniť“ naše

sny a predstavy bez toho, aby sme používali symbol ako sprostredkovateľa. Dnes by to zabraľo tisíce hodín programovania, to je pomále. Potrebujeme ešte vyvinúť nové, oveľa sofistikovanejšie interfejsy a softverky. A potrebujeme vyvinúť kultúru ich používania. Ale virtuálna realita nám možno ponúka spôsob prežitia. Dáva nám možnosť vyplniť svoj čas (nechať sa plne zaujať) technikou, ktorá nie je deštruktívna."

Naozaj nie je nová technika deštruktívna? Psychiatri a psychológovia rozšírili rady návykových ochorení o hracie automaty. Deti trávia hodiny a hodiny s počítačovými hrami a do speli majú často pocit, že pri nich prinajmenšom nemúdrezajú. Ked' Jaron Lanier hovorí o detoch, hlas mu trocha zmäkne a podvedome sa usmieva. Zjavne má deti strašne rád.

„Viete, deti v USA sú dnes iné než deti pred piatimi-desiatimi rokmi. Úplne iné. Už ich nebavia zvyčajné počítačové hry. Cítia sa ako tvorcovia - nechcú opakovať nejaký úkon hry, chcú, aby sa dej stále menil, chcú ho spoluverytvárať. Vytvorili si úplne novú gramotnosť.“

Cyberart tak, ako som ho videla v Mníchove, bol trocha iný, ako som predpokladala. Menej o strojoch a viacej o ľuďoch. Práve tým bol príjemný.

